

Jasmina Ana

POSLEDNJA
LAŽ

Beograd, 2008
DERETA

Francuski pisac Rene Giz šetao je pored Sene, razgledajući knjige uličnih prodavaca. Kupio je nekoliko knjiga i, pridržavajući se za svoj štap od ružinog drveta, seo na obližnju klupu da se odmori. Zapalio je lulu i zagledao se u reku. Sunce je zalazilo.

Utonulom u misli, Reneu je prišla neka mala Ciganka. Samo po njoj je zapamtio taj dan, 17. maj 1957, kada joj je, sasvim bezazleno, čak veselo, pružio svoj dlan.

Sedamnaestog maja 2007, u blizini mosta Mirabo, u Parizu, jednoj devojci se učinilo da će izgubiti svest. Na keju Sene imala je ugovoren neobičan susret.

Osetila je, iznenada, da se nalazi u predelu odnekud poznatom i uzdrhtala je. Nije mogla da dokuči šta se događa. Sela je na prvu klupu i zaplakala. A onda je još intenzivnije prepoznala predeo, kao mesto sudbine. Bila je to Mari Anž, unuka francuskog pisca Renea Giza.

Godinu dana ranije, 17. maja 2006, u Beogradu, u Ulici kestenova, Gala Jovanović je brisala prašinu sa fotografije Renea Giza. Bio je to njen ritual. Sveće u čiracima, sećanje na davno prošlo vreme, kada su, uz neprestane zvuke kiše, na brežuljku Sen Kristof, u Lorenu, vodili ljubav.

Napunila je sedamdeset. I večeras će, da bi odagnala setu, ići na partiju bridža.

Rene je postao dragoceni deo njene prošlosti; sećanje na njega bilo je umirujuće, poput zelene boje žada, ili smaragda.

Nikada nije pokušala da sazna da li je još živ. Zadržala ga je u *onom vremenu*. Gala je razdvajala periode svog života, kao da odlaže nakit ili svilene marame. Svaku pregradu u svom sećanju brižljivo je negovala.

Sećala se često kiše u Nansiju i fontana iz kojih su prštale suvišne kapi. Loren je te godine bio potopljen kišama. Nikada nigde nije palo toliko kiše kao u proleće 1957, kada se, pod nebeskom rekom koja se sručila na devojkicu Galu, jedan veliki crni kišobran otvorio nad njenom glavom, a jedan barberi mantil umotao njeno drhtavo telo. Sasvim slučajno.

Nevreme koje sobom donosi sudbinu. Grof od Lorena, kako je od milja zvala Renea Giza, objašnjavao je ovakve pojave, virtuozne igre života, citirajući Hamleta: „Mnogo je stvari na zemlji i na nebu o kojima vaša mudrost i ne sanja...“

Pred ponoć, u kockarnici Donalda Trampa u Atlantik Sitiju, u državi Njujork, rulet se neočekivano, gotovo naglo, zaustavio na broju 17. Relja Savić, beogradski hirurg, četrdesetpetogodišnji sin operske dive Gale Jovanović, kockao se iz dosade i zgrnuo ogroman novac. U kazinu je nastala panika.

Očigledno, bila je to neka greška, *ispad iz sistema*. Za kockarnicu, gotovo nezamisliv gubitak.

Te iste noći, Relja Savić je trebalo da krene u Pariz, da se vidi sa Mari Anž. Dugo očekivani susret, za koji je živeo mesecima, sa devojkom koju je video samo na fotografijama, nije se dogodio. Mari Anž je, iznenada, bez objašnjenja, otkazala sastanak.

Ironično se nasmejao u sebi: „Ko nema sreće u ljubavi...“, dok je sa zelene čoje skupljao gomile žetona.

Prolećna noć 17. maja 2007. trebalo je da bude njihova ljubavna noć. Da je sudbina htela, on bi sa Mari Anž u Gradu svetlosti pio francusko vino...

Ali, život će pisati drugačiji roman.

Ponovo kiša. Beograd, 2007. godina.

Hoda, bosa i slobodna, dok joj kapi prolećne kiše padaju po mekoj, svetloj kosi. To nikada, nikada nije doživela.

Mariju Savić obuzelo je ludo, skoro nepodnošljivo osećanje sreće. Sedamnaesti je maj.

Tog istog dana, operaska diva Gala Jovanović pokušala je samoubistvo, u svojoj sobi u hotelu *Viktor Igo*, u Parizu.

Izbavilo ju je samo čudo. Policija je te večeri pretresla sve hotelske sobe, što se nikad ranije nije dogodilo. Tražeći odbeglog teroristu, u jednoj od pedeset i osam hotelskih soba zatekli su ženu koja se grči od bolova. Posle trovanja prekomernom dozom sedativa, ubrzo bi nastupila smrt... Ali, Gali to nije bilo suđeno.

Između laži, prevara, uvreda, obmana i priviđenja provlačila se neprekidna linija priče jedne pariske gatare.

Sve je bilo povezano, i onda kada je bilo odvojeno i daleko stotinama kilometara, prohujalim godinama. Život je negde već bio napisan. Ali, ko je mogao da nasluti da svakog dana samo lista stranicu po stranicu davno napisane knjige?

Rene Giz, strastven i topao čovek, teško da je mogao da poveruje rečima najobičnije gatare. Bio je, poput većine pisaca, radoznao i ironičan.

Kasnije, često se pitao da li je postojanje vidovitosti dokaz da su sve knjige odavno već napisane, jer, kako bi bilo moguće videti ono što još nije postalo stvarnost. Bacio

bi, ponekad besno, nedovršeni rukopis, misleći gorko: Zašto se mučim? Zašto gubim vreme smišljajući satima, dani-ma, jednu jedinu pravu rečenicu? Ako je samo deo Cigan-kinih reči tačan, sve moje muke su besmislene. Smešne.

Rene Giz nije mogao da nasluti da se sve to njemu mo-že dogoditi. Niti da postoje lica koja se, poput maski, ne mogu nazreti.

Verovao je da je pronicljiv. Tim pre što je bio poznat pisac kriminalističkih romana.

Bio je siguran da mu se ne može dogoditi pad posle kojeg neće moći da ustane.

Nije slutio da će njegov put, odjednom, bez najave, bez objašnjenja, postati slepa ulica. Dalje nema. Život se završio. Nikoga nema, ničega nema. Kapije su zatvorene, zavese su spuštene.

Kako je moguće, pitao se, da se njegov bogat, sadrža-jan život pretvorio u sopstvenu senku, da se nad njim spu-stila teška i gusta magla.

Kiša, taj neprestani plač Lorena, još više zatamnjuje mrak njegove duše.

Misli su mu nad provalijom. Nekada, ne tako davno, nije verovao da postoji očajanje bez nade. Makar nada li-čila na slabe i daleke sunčane zrake na zaleđenim deblima prastarog drveća, na visokim planinama. Makar bila samo paučina – bio je tada siguran – morala je postojati.

Ali, prevario se.

Već je bilo suviše kasno kad je upoznala Relju. Život Marije Bašić u trenutku kad je na venčanju u opštini Vračar, u Beogradu, uzela Reljino prezime, bio je već sasvim upropašćen. Da je iko od zvanica i gostiju na svadbenom ručku mogao makar da nasluti šta se zbivalo u mladinoj glavi, uplašio bi se.

Jedino je mladoženja znao da ona ne želi to dete koje nosi, da ona nije htela ništa, ni brak, ni sav ovaj cirkus svadbenog veselja. Gotovo da se kajao što ju je danima, noćima, pritiskao da ne odustane, što joj je priznao da je, otkada ju je prvi put ugledao, samo s njom, divljom i neobuzdanom lepoticom Marijom Bašić, u koju je cela Treća beogradska gimnazija bila zaljubljena, želeo da ima dete. I eto, san mu se ostvaruje. Ali, sada zna da je to kazna i da će se nade raspršiti u vetar. Već na dan njihovog venčanja oseća da je to velika greška.

Ničega se nije odrekla. I kada je, posle nekoliko meseci braka, rodila sina, Marija Savić nastavila je istim putem. Alkohol, noćni život i muškarci, neprospavane noći i beznađe bili su sastavni deo života ove divlje, neobične žene. Ničemu se nije nadala, nije očekivala ništa više od svakodnevice... A njen muž Relja bio je nesrećan u tom braku.

Želeo je po svaku cenu da bude s njom. Bila je njegova opsesija. I, morao je da plaća svoju kaznu. Tu kaznu su oboje, neobjašnjivo, doživljavali kao sudbinu. Kao logičnu posledicu.

On je podnosio hrabro sve što mu je život sa Marijom donosio. Gledao je kako odlazi u noć kao da je devojka, kako ostavlja dete tuđim ženama, slušao je bat njenih umornih koraka pred jutro, zvuke gvozdene kapije koji su mu izazivali jezu. Slušao je, u dugim noćima, njena beskrajna tuširanja, posle kojih je odlazila na sprat, u svoju sobu.

Čudnovato, život bez nade nije ostavljao tragove na njenom licu; Marija Savić nikada nije ni pokušala da bude srećna. Ona je imala pravo da isprazno troši svoje dane onako kako je htela, jer ona nikada i nikome ništa nije obećala, niti je tražila ičija obećanja. Ona nije želela brak, ni dete, nije razumela prava i zaveštanja, bila je drugačija od većine žena.

Upravo zato što nije ličila ni na koga, bio je njome opsednut. Duboko u sebi verovao je da joj ta različitost daje sva prava. Rušila je sve tabue, uštogljene predstave o svetu u kojem je odrastao. Ona je bila energija. Snaga. Olujni vetar. Ušla je u njegov svet kao uragan koji je u uređenom vrtnu oborio skulpture, polomio ruže, opustošio drveće. Osetio je taj ukus hladnog vazduha kao jezu i privlačnost. Shvatao

je da postoje dva sveta, nevidljiva jedan za drugi, i zaljubio se u tu nepoznatu silinu neukrotive prirode onako kao što se zaljubljuje u buru ili u grmljavinu. Marija Bašić bila je za Relju viša sila.

Samo zbog toga mogao je i ono što ne bi mogao nijedan muž i što niko nije uspeo da razume – da je voli, slobodnu kao pticu, bez prava i posedovanja. Bila je devojkica u tom braku, tek stasala za ljubav.

Nije bio srećan. Ali, uživao je svaki put dok ju je gledao. Blistala je u njegovim očima kao zvezda, pravim sjajem, različita od svih ostalih žena. Nosila je mladost poljskog cveća.

Tek kada je prvi put kročio u kuću njenih roditelja na Dušanovcu, ukazao mu se jedan sasvim nepoznat svet. Imao je istovremeno utisak da su svi ljudi i da svi žive istinskim životom. Prvi put je video sopstveni dom drugačijim očima, i ma koliko da je uviđao nesavršenost i nedostatke sveta kojem nije pripadao, sagledao je svu izveštačenost i pritivnost idilične maske svog okruženja.

Da, u tome je razlika – jedno je bilo Bal Pod Maskama, a drugo Igra Života.

Pokušao je da se seti ko je bio ko u njegovom svetu, gde niko nije bio stvarno ono što jeste. Postojala su pravi-

la igre. Svako je ostajao skriven i zaštićen na tom balu, bezbedan od izliva preko brane.

Razgolićavanje i iskrenost bili su samo mrvice posute po lažnim rečenicama, samo koreografija plemenitosti. Izlivi pravih osećanja bili su nezamislivi. Otvorenost i otkrivanje istine bili su sinonimi za primitivizam. Laž je bila dote-rana i uređena kao vrt u kojem se igrao sa drugom decom.

Rastao je, uveren da je svugde tako.

Šetao je, sam, po neuređenoj bašti iza kuće na Dušanovcu, i ta bašta, bogata i nelogična, puna svega tako različitog, jorgovana i luka i kupusa, i oraha i lipa, i cvrkuta ptica i laveža psa, i mačke koja leži pored psa, govorila je jezikom umetnosti i života, suviše trenutnog, suviše dragocenog da bi se trošio u lažima. Da bi se trošio u rečima.

Želeo je celim svojim bićem da nauči da uzima život onakav kakav on jeste, gorak i lep, težak i surov. Gledao je slomljene grane drveća posle oluje, koje niko nije podigao... Da je mogao, da je umeo da zaplače, plakao bi, tada, zbog te nesavršenosti, tako lepe, tako nepoznate.

* * *

Volela je da gleda Galu, uvek savršenu. Obožavala je sve ono što su drugi prezirali kod Gale, njenu hladnoću, uzdržanost, oklop kroz koji se nisu mogla ni nazreti njena osećanja.

Gradila je karijeru kao što se zida dvorac: strpljivo, bez nervoze, ciglu po ciglu. Zнала je šta hoće, svakog tre-na, svakog sekunda svog bogatog, osmišljenog života. Bila je kraljica u toj palati koju je sama stvorila, naizgled lako. Niko nije mogao da dokuči šta se zbivalo iza tih zidova gde ona uvežbava svaki pokret, svaku buduću rečenicu. Govorili su da je kućka, da je proračunata i zla. Nagađali su da se iza njene nadmene smirenosti kriju nervoza i panika, iza velikodušnosti dobrotvornih koncerata, smišljeni efekat.

Govorili su da je hladna majka, loša supruga, da se iza cele te farse krije sasvim drugačija Gala: raspusna, strasna ljubavnica brojnih muškaraca. Pričali su da ih vešto krije od očiju javnosti, odabirajući strance, daleko od Beograda...

Tajna njenog braka nikada nije do kraja rasvetljena. Da li jeste ili nije još u braku sa Petrom Savićem, diplomatom koji živi u Strazburu, nagađali su.

Nagađanja su bleдела kao senke, i što ih je više bilo, izgledala su sve neverovatnije. Ljudi su mogli da je vide u prigodnim TV emisijama, na koncertima ili na raznim prijemima, vedru, odmornu, nasmejanu, mogli su da uživaju u njenoj negovanoj crnoj kosi, lepim zubima, vitkoj figuri u dugoj haljini... Bila je prava primadona, stvarno otmena, stvarno lepa.

Marija nije mogla da razume zašto Galu ne vole, bilo je jasno da je ne vole, Beograd je nije prihvatio srcem ni onda

kada ju je cela Evropa slavila, ni kada je pevala u Milan-skoj skali... Grad u kojem je rođena bio je prema njoj ne-ljubazan. Beograd joj je otvarao samo ona vrata koja su se morala otvoriti, nije joj ponudio ništa više, ništa dalje.

Gala je, međutim, suviše volela sebe da bi se bavila tri-vijalnostima. Živela je u svom svetu, u kojem nije bilo pra-znih dana, neiskorišćenog vremena. Uložila je u sebe svu svoju snagu i cenila je, kao dragulje, svoje vreme.

Moguće je da nikoga nije volela, ali, Marija je bila si-gurna da Gala nije imala vremena ni želje da ikoga mrzi, da je svet izvan njenih interesovanja bio prostor koji je ne do-tiče, koji za nju ne postoji.

Mariji se dopadala snaga i red koji je naslućivala gle-dajući svoju svekrvu, odevenu, i van scene, po poslednjoj modi, u kući koja je odicala čistoćom i ukusom. I, čudno-vato, osećala je, svaki put kad bi je srela, Galinu naklonost.

Činilo joj se da Gala, negde duboko i stvarno, razume njenu složenu ličnost i da je ni najmanje ne osuđuje. Vero-vala je da je primadona samo sebi postavila visoke standar-de i da je jedino sebi sudija.

Tu osobinu Marija je posebno poštovala. U svetu ko-ji se bavio drugima bilo je praznik poznavati nekoga ko se istinski bavio sobom.

Tako su susreti dveju žena, sasvim različitih, bili sr-dačni i prijateljski.

Dešavalo se da Marija, koja danima nije želela da sretne nekoga, svrati nenajavljeno i neočekivano u Ulicu kestonova, kod Gale. I da odatle izađe umirena.

Na Dušanovcu, u kući u kojoj je Marija odrasla, život je tekao drugačije. Činilo se da sve vrvi od života, nekoliko generacija živelo je pod jednim krovom. Bila je to zanimljiva prostrana kuća, s velikom baštom i širokom kapijom, ispred koje su bile parkirane starinske čezze. Marijin deda, koji je sazidao kuću, bio je predratni dušanovački kočijaš. Lepe kočije nosile su dah iščezlog vremena i stajale su nepokretne, kao spomenik minulim vremenima. Radoš, predratni kočijaš iz Kraljevine Jugoslavije, vreme je provodio u bašti. Ponekad je odlazio na partiju domina u obližnju kafanu kod pijace, hodajući teško, sa štapom. Gundao je da doskoro nije ni znao da živi na uzbrdici, da sve teže hoda nazad, psovao je i grdio što se više ništa ne zna, što nema reda, što nestaju prave gospodske kuće. Čitao je samo „Politiku“, ne želeći ni da prelista ostale novine, „đubre“, kako je govorio. Nedeljom je, bez razlike, odlazio u voždovačku crkvu, na jutarnju liturgiju, isprva sa babom – kako je nazivao svoju ženu Rosku – a kad je ona napustila ovaj svet, sam. Obukao bi belu lanenu košulju i teget odelo i naručio taksi. Nikada nije dozvoljavao da ga neko iz kuće odveze u crkvu; želeo je, nedeljom, da bude sam sa sobom.

Sin Radošev, Đorđe, Marijin otac, bio je kafedžija. Kafana *Zlatna kapljica*, nedaleko od pijace, bila je poznata u kraju. I Đorđe je, kao i njegov otac, voleo duh starinskih kafana, sa kariranim stolnjacima, vinom u bokalima i konobaricama koje su nosile bele kecelje. Ipak, Radoš je najradije zaobilazio sinovljevu krčmu, jer nije želeo da bude pod njegovim budnim okom. Bolje se osećao u konkurentskoj krčmi *Hrastov hlad*, gde je na miru mogao da igra domine, čita „Politiku“ i popije poneku.

Olga, Marijina majka, nikada nije ulazila u kafanu svoga muža. Zbog toga joj je jedna godina, u kojoj je bila prinuđena da preuzme upravljanje kafanom zbog muževljevog boravka u Americi, izgledala kao beskonačna noćna mora.

Pedantna, kakva je bila, zdušno se bacila na taj posao, i ubrzo je sve blistalo: prozori sa cvećem, snežnobeke zaveses, uštirkani stolnjaci – kafana je radila kao švajcarski sat. Jedino je gostiju bilo sve manje i manje, stalna klijentela se prorodila i Olga je začuđeno posmatrala šta se dešava. Sve je bilo bolje i lepše, cene nisu porasle, a posao je opadao iz dana u dan...

Srećom, Đorđe se vratio u poslednjem času. Shvatio je sve, video sav njen uloženi trud i bilo mu je žao što se namučila, uzalud. „Dušo, trebalo je da ti objasnim... Trebalo je da ti kažem da ljudi koji ovde svraćaju beže od savršenstva.

Oni žele opuštenu atmosferu, karirane stolnjake, konobarice kojima je pošla žica na čarapi... Oni se plaše od belih uštirkanih stolnjaka, jer su od te uštogljenosti pobegli. Što gore, njima bolje...“

Vratila se, radosno, svom poslu. U njenoj prodavnici *Bidermajer*, u blizini voždovačke crkve, mogle su da se kupe najlepše venčаницe. Venčаницe su šivene u Olginoj radionici, ili ih je ona donosila iz Grčke i Bugarske.

Đorđe i Olga su se razlikovali kao nebo i zemlja. Marija je od oca nasledila toplinu, a od majke lepotu.

Bila je lepa ta Olga, poznata lepotica dušanovačka. Starila je pak ružno, u panici. Koliko je smireno živela, toliko su je godine zatekle nepripremljenu i začuđenu. Osećala je da je propustila sve u životu, verujući da ima vremena: da nije osetila istinsku strast, veliku ljubav, da nije putovala morima i kontinentima, da nije shvatala koliko je lepa. Činilo joj se da joj je život izmakao, da je sve bilo samo jedan san.

Niko nije bio naročito srećan u kući Bašića na Dušanovcu, ali, spolja se to nije videlo.

Ono što je Relja, kao stranac, mogao da primeti, tu se lepo disalo. Nije vladao konformizam, nije postojao naročito utvrđen kućni red i, što je najvažnije, izgledalo je kao da se nikoga ne tiče čime se toga dana bave ostali ukućani.